

вающие сложность в понимании финансового контроллинга. Обоснована взаимосвязь финансового контроллинга с экономической безопасностью государства, и определена целесообразность применения финансового контроллинга в Украине.

Ключевые слова: контроллинг, финансовый контроллинг, безопасность, экономическая безопасность государства.

Nakonechna N.V. Correlation of financial controlling for state economic security

The theoretical analysis of the general concepts of financial controlling, its main features. Investigated the most important factors that cause difficulty in understanding the financial controlling. A financial relationship with a controlling state economic security, and determines feasibility of application of financial controlling in Ukraine.

Keywords: controlling, financial controlling, security, economic security of the state.

УДК 336.716:339.732

Доц. Р.Є. Олейнюк –

Львівська державна фінансова академія

ІНСТРУМЕНТИ БАНКІВСЬКОЇ "РОЗВІДКИ" З ДОСВІДУ ПОЛЬЩІ

Розглянуто шляхи і методи, які застосовуються у Польщі для отримання банками інформації про клієнтів, особливо під час вивчення потенційних кредитотримувачів, а також процедури розгляду спорів між банками і клієнтами позасудовим шляхом. Досвід Польщі запропоновано до застосування в Україні.

Ключові слова: бюро кредитної інформації, бюро економічної інформації, банківський арбітр, бази даних про клієнтів, конфліктні ситуації, недобросовісні клієнти.

Світова економічна криза порушила нові проблеми у стосунках банків і їх клієнтів, і ці проблеми в Україні набагато більше актуалізувалися, ніж в економічно високорозвинених країнах світу. Найскладнішими для банків виявились операції клієнтів із кредитних зобов'язань. Звичайно, кредити завжди були найбільш ризикованим банківським продуктом, але за добре побудованої кредитної політики і за правильної організації процесу кредитування, ризики мінімізуються.

Розглянемо проблеми, які виникають у разі здійснення банками кредитних операцій, особливо у процесі прийняття рішень про видачу кредитів на прикладі діяльності польських банків і польської банківської системи загалом. У всіх країнах Європейського Союзу позичальники мають доступ до даних баз, які допомагають їм оцінювати кредитоспроможність клієнтів. Інституції, які надають такі дані, називають кредитними бюро, реєстрами, агентствами. На основі отриманих від них даних, позичальник оцінює ризик, який несе видаючи позику.

Аналізуючи матеріали польських комерційних банків, Польського банківського Союзу, Державної комісії фінансового нагляду Польщі, Національного банку Польщі, Головного статистичного управління Польщі, матеріали польських і європейських науковців, фінансистів, економістів і банкірів, можна побачити багато рекомендацій і перевічених практикою інструментів щодо організації безпечного процесу кредитування.

Висвітлення польського досвіду вибрано з двох причин. По-перше, Польща вийшла з економічної кризи без втрат у банківському секторі та без

значних проблем у клієнтів банків; по-друге, банківську систему Польщі автор вивчає вже багато років і на цю тему захистив у 2008 р. дисертацію.

Метою дослідження є проведення поглибленого аналізу організації в польській банківській системі процесу вивчення клієнтів для кредитування, а також побудови системи вирішення спірних питань між банками і їх клієнтами як у кредитних стосунках, так і в звичайному банківському обслуговуванні. Ці питання є актуальними в Україні та досвід їх вирішення у Польщі допоможе ефективніше працювати на нашому банківському ринку.

У цьому аналізі опрацьовано декілька механізмів вирішення конфліктних ситуацій між банками і їх клієнтами. Для цього розглянуто функціонування у Польщі таких структур, як "Банківський арбітр" при Банківському Союзі Польщі, "Бюро кредитної інформації", "Бюро економічної інформації", "Полюбовного суду" при Банківському Союзі Польщі, а також вивчено прийняті Польським Банківським Союзом "Основи доброї банківської практики". Якщо з Бюро економічних і кредитних інформацій польські банки співпрацюють для отримання інформації про клієнтів у разі звернення останніх до банку за кредитами, то такі структури, як "Банківський арбітр" і "Полюбовний суд", є посередниками в конфліктних ситуаціях між клієнтами і банками і в певних ситуаціях до них звертаються банки, у разі виникнення спірних питань між ними.

Спочатку розглянемо як побудовано систему доступу до інформації, за якою польські банки вивчають клієнтів, використовуючи Бюро кредитної інформації (БКІ) і Бюро економічних інформацій (БЕІ). По-перше, варто вказати, чим відрізняються ці структури. Бюро кредитної інформації створене при Польському банківському союзі та діє на основі "Закону про банки" [1], а Бюро економічної інформації діє згідно із "Законом про надання економічної інформації" [2] і створене як самостійна комерційна структура.

Свою діяльність, як інформаційна база про недобросовісних клієнтів, Бюро кредитних інформацій розпочало з листопада 2000 р. У 2002 р. воно надало банкам 3,2 млн рапортів, у 2004 р. – 6,3 млн, у 2008 р. – 19,9 млн [3]. Головними акціонерами Бюро є Польський банківський союз і комерційні банки, а інформацію для своєї бази ця структура отримує від комерційних банків і кооперативних кредитно-ощадних спілок. Відповідно ці структури й отримують від бюро рапорти. Оскільки на сьогодні в Україні існують подібні інституції, то деталізувати в статті цю діяльність не будемо, а звернемо увагу на Бюро економічної інформації.

У Польщі на сьогодні функціонує три бюро економічної інформації і їхніми акціонерами є Польський банківський союз, Бюро кредитних інформацій, Польська фабрика цінних паперів і ще дві комерційні структури. Економічну інформацію ці фірми отримують від страхових компаній, комерційних і кооперативних банків, операторів телекомунікаційних мереж, енергопостачальних і газопостачальних компаній і ще від низки інших постачальників послуг. Генеровану БЕІ інформацію отримують ті структури, які мають угоди з БЕІ. Істотна відмінність БЕІ від BKІ є ще в тому, що тут можна отримати на клієнта, крім негативної, і позитивну інформацію. Тобто фірми, які мають угоди з БЕІ, можуть надавати туди свої економічні показники, які характеризують позитивно їхню діяльність.

Формування позитивної кредитної історії має величезний вплив на значне скорочення процесу признання кредиту. Для клієнтів, з документованою в бюро кредитної інформації позитивною історією, банки скеровують спеціальні пропозиції, на вигідніших умовах, ніж для клієнтів, які не можуть надати про себе жодних матеріалів, або мали заборгованості.

З огляду на те, що європейська громадськість прив'язує водночас велике значення до охорони прав на особисті дані та дивиться підозріло на збір і опрацювання особистих даних, необхідним є знаходження рівноваги між правами клієнтів і їх кредиторів на доступ до інформації про кредитну історію і звичай позичальників. Проте у пошуках цієї рівноваги потрібно бути обережним, щоб в ім'я охорони "слабкішого" – споживача перед "сильнішою" – фінустановою, не обійняти де-факто надмірною, необґрунтованою охороною недобросовісних клієнтів, які навмисно не платять своїх зобов'язань, або таких, що постійно мають проблеми з платежем.

Безумовно інформації, які надаються БКІ і БЕІ, є узаконені відповідними правовими актами, а основним документом є "Закон про охорону особистих даних" [4]. Для отримання інформації існують відповідні процедури і вказані вище структури змушені їх дотримуватися. До прикладу, вносити дані про боржника в бюро можна лише тоді, коли термін сплати перевищив 60 днів, а в Україні до поганих платників вносять клієнтів і за трьохденного протермінування платежу. Співпраця банків і бюро є в Польщі досить ефективною, але в багатьох випадках все-таки виникають конфліктні ситуації між клієнтами і банками як за борговими зобов'язаннями, так і з операційного обслуговування. Наведемо приклади, з допомогою яких інстанції вирішують ці конфлікти в польській банківській системі.

У переліку органів, які допомагають вирішити спірні питання між банками і клієнтами, ми хочемо виділити інституцію банківського арбітра. Ця структура створена при Банківському Союзі Польщі та є дієвим органом. Так, послугами банківського арбітра користуються всі комерційні банки, які є членами Банківського Союзу Польщі та низка кооперативних банків. За 2008 р. до банківського арбітра надійшло 928 заяв (зокрема з кредитних справ – 583), за 2009 р. – 1413 (зокрема з кредитів – 1001).

Середня величина суми спору в 2009 р. була 5181 злотий, що в перерахунку становить близько 10 тис. грн. За роками дані в заявах клієнтів зазначено на рис. [5].

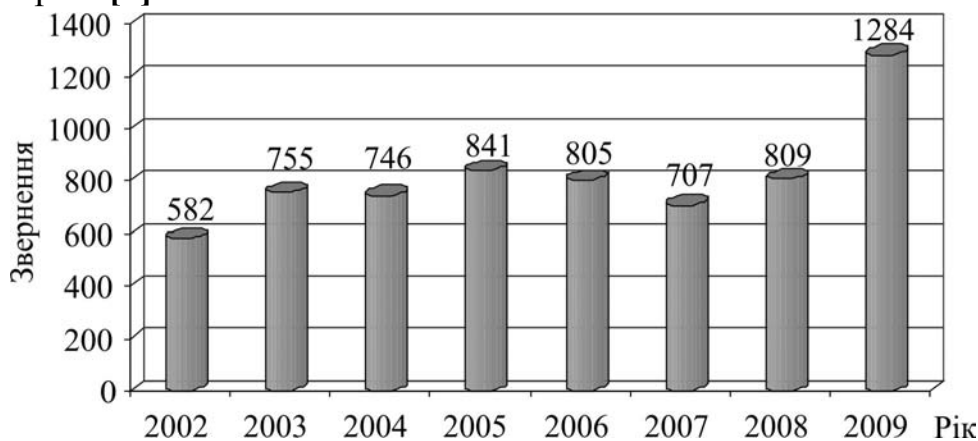

Рис. Діаграма кількості звернень клієнтів до банківського арбітра
(власне опрацювання автора)

Рішення банківського арбітра практично задовольняють сторони і не призводять до передачі матеріалів у державні судові органи. Згідно зі звітом банківського арбітра за 2009 р., на користь клієнтів і закінчених взаємною згодою було вирішено 245 справ, на користь банків – 339, і повернутих без вирішення – 703. Якщо сторони не знаходять порозуміння, то справи передаються у звичайні суди [5].

Діяльність банківського арбітра дає змогу аналізувати, які банківські продукти й операції спричиняють найбільший відсоток конфліктних ситуацій і це дає можливість Польському Банківському Союзу ініціювати перед Національним банком і комісією з регулювання фінансових ринків зміни до нормативних актів. Це покращує ефективність законодавчого регулювання і зменшує кількість скарг клієнтів. Крім вирішення спорів, арбітр надає консультації, особливо це актуально для клієнтів перед укладанням кредитних угод і кількість таких звернень клієнтів значно перевищує офіційні подання.

Висновки. Отже, в ситуації економічної кризи довір'я населення до банків в Україні значно понизилось і впровадження інституції такого позасудового органу, як банківський арбітр, є дуже актуальним. Це дало б можливість діючим і потенційним клієнтам більш чітко розуміти свої права і обов'язки перед банками, отримати професійну пораду і за потреби швидко вирішити спірні питання. Національний банк України на основі статистики звертань до арбітра міг би більш ефективно аналізувати проблемні сторони чинного банківського законодавства й ініціювати необхідні зміни. При Асоціації Українських банків створено Третейський суд, який міг би виконувати подібні до польського банківського арбітра функції, але його активність надзвичайно мала.

Не менш корисним було би впровадження в Україні на державному законодавчому рівні Бюро економічної інформації, які могли б надавати повну інформацію про клієнтів, а банки й інші фінансово-кредитні установи не шукали б неофіційні бази і не порушували б чинне законодавство [6]. Тому вважаємо, що польський досвід потрібно переймати і впроваджувати в українській фінансовій і банківській системах аналоги зазначених вище польських інституцій.

Література

1. Ustawa z dnia 29.08.1997 r., Prawo bankowe ((Dziennik urzędowy Nr 140, poz.939).
2. Ustawa z dnia 14.02.2003 r., O udostępnieniu informacji gospodarczych (Dziennik urzędowy Nr 50, poz.424).
3. **Звіт про** діяльність Бюро Кредитної Інформації, Офіційний сайт Бюро кредитних інформацій. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bik.pl>, 18.11.2010
4. Ustawa z dnia 29.08.1997 r., O ochronie danych osobowych (Dziennik urzędowy Nr 133, poz.883).
5. **Sprawozdanie** z działalności Bankowego Arbitrażu Konsumenckiego za rok 2009. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.zbp.pl/site.php?s=MDAwOTAy>
6. **Кримінальний** кодексу України, Стаття 182 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001. – № 25-26. – С. 131) (Із змінами, внесеними згідно із Законами).
7. **Інтернетна** сторінка Національного Банку Польщі. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nbp.gov.pl>.
8. **Інтернетна** сторінка Державної Комісії Фінансового Нагляду Польщі. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.knf.gov.pl>
9. **Інтернетна** Асоціації Українських Банків. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.aub.com.ua>

10. Жуковська Г. Кредитні бюро і бюро економічної інформації у польській банківській системі" Журнал Європейської Економіки / Г. Жуковська, Р. Олейнюк // Науковий журнал Тернопільської Академії Народного Господарства, червень 2005. – Т. 4, № 2. – С. 216-222.

11. Жуковська Г. Банківський омбудсмен: потреба сьогодення // Вісник Національного банку України : щомісячний наук.-практ. журнал, 2005. – № 8. – С. 32-33.

12. Олейнюк Р.Є. Пріоритетність банківської системи в євроінтеграційному процесі " (на прикладі Польщі) : дис. ... дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Тернопіль – 2008 р., Бібліотека Тернопільського Національного економічного університету. – 236 с.

Олейнюк Р.Е. Инструменты банковской "разведки" из опыта Польши

Рассмотрены пути и методы, которые применяются в Польше для получения банками информации о клиентах, особенно во время изучения потенциальных кредитополучателей, а также процедуры рассмотрения споров между банками и клиентами внесудебным путем. Опыт Польши предложен к применению в Украине.

Ключевые слова: бюро кредитной информации, бюро экономической информации, банковский арбитр, базы данных о клиентах, конфликтные ситуации, недобросовестные клиенты.

Oleyniuk R.Ye. Bank "secret service" instruments according from Poland experience

Ways and methods which are used in Poland for the receipt of information banks about clients are considered in the article, especially at the study of potential credit clients, and also procedures of consideration of disputes between banks and clients by an extra-judicial way. Experience of Poland is offered to application in Ukraine.

Keywords: bureau of credit information, bureau of economic information, bank arbiter, bases given about clients, conflict situations, unconscientious clients.

УДК 336.274+658.14

Магістрант Т.С. Павлюк;

доц. О.М. Рудницька, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

Розглянуто стан та проблеми управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах, вітчизняний та зарубіжний досвід управління дебіторською заборгованістю, а також визначено необхідність проведення на підприємствах цієї політики та основні напрями її формування та вдосконалення.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, нормальна і прострочена дебіторська заборгованість, управління дебіторською заборгованістю, факторинг, форфейтинг, облік векселів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. На сучасному етапі економіка України характеризується раціонально необґрунтованими подіями в політичному житті, некерованими інфляційними процесами, спостерігається нестабільність суспільних та соціальних зв'язків, а також багато інших несприятливих для розвитку економіки факторів. Результатом нестабільності економічної ситуації є погіршення стану розрахунків між підприємствами, істотне збільшення ризиків реалізації на умовах відтермінування платежу. Низька платоспроможність підприємств зумовлює зростання обсягів дебіторської заборгованості та зменшення кредиторської, що призводить до порушення платіжного балансу і виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.